

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ НА СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Плахотній Дмитро Олександрович

аспірант,

ВНЗ «Національна академія управління»

Шаповалов Олександр Борисович

незалежний дослідник

Повномасштабна війна, яка триває в Україні з 2022 року, стала безпрецедентним викликом для національної економіки та соціальної стабільності. У відповідь на безпрецедентну гуманітарну, економічну та безпекову кризу міжнародна спільнота мобілізувала значні обсяги фінансової допомоги для підтримки української державності.

Міжнародна фінансова допомога, надана Україні, включає кредити, гранти, технічну допомогу, гарантії та інструменти макрофінансової стабілізації. Ключовими донорами стали Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, уряди США, Канади, Японії, країн G7 та міжнародні фінансові інституції, розмір якої перевищив 90 млрд дол США [2; 4].

Основними механізмами фінансування стали макрофінансова допомога ЄС (MFA), Програма розширеного фінансування МВФ (EFF), грантові програми США та механізми гарантування боргових зобов'язань [1; 5]. Значна частина допомоги була спрямована на фінансування дефіциту державного бюджету, стабілізацію платіжного балансу, підтримку соціальних виплат, відновлення критичної інфраструктури та модернізацію енергетичної системи [1–2].

Ефективність міжнародної підтримки проявляється в кількох аспектах. По-перше, вона дозволила уникнути макрофінансового колапсу в умовах скорочення доходів бюджету та значного зростання військових витрат. Рівень золотовалютних резервів України утримувався на стабільному рівні (понад 40 млрд дол США [1; 4–5]), що забезпечило стійкість валютного ринку та дозволило уникнути гіперінфляції. По-друге, зовнішнє фінансування стало основою для стабільності банківської системи, підтримки кредитування малого і середнього бізнесу, фінансування гуманітарних програм.

Проте залучення міжнародної допомоги має і ризики. Серед ключових ризиків слід зазначити боргову вразливість [5]: хоча частина фінансування надається у формі грантів, значна частка має кредитний характер, що призводить до накопичення зовнішнього боргу. За нашими прогнозами, співвідношення державного боргу до ВВП може досягти

95 % у 2025 р., що вимагає жорсткої боргової стратегії на середньострокову перспективу.

Другий ризик пов'язаний із умовністю надання допомоги. Більшість програм містять вимоги щодо проведення структурних реформ у сферах боротьби з корупцією, управління державними фінансами, юстиції, енергетики. Невиконання цих вимог може призвести до затримок у наданні фінансування, що особливо небезпечно в умовах війни.

Ще один виклик полягає в координації допомоги. Велика кількість донорів, різноманітність механізмів надання ресурсів і вимог до звітності створюють ризик фрагментації зусиль. Для підвищення ефективності необхідно зміцнювати механізми координації допомоги під егідою уряду України та з активною участю міжнародних фінансових інституцій.

Грошово-кредитна політика у будь-якій країні є фундаментом макроекономічної стабільності. В умовах війни роль грошово-кредитної політики України набуває особливої ваги – вона стає не лише інструментом економічного балансу, а й гарантом виживання фінансової системи, підтримки державних фінансів та стимулювання економічної стійкості.

Одним із головних викликів для НБУ стала необхідність оперативного реагувати на безпрецедентні шоки. Блокування частини економіки, масове переміщення населення, різке падіння виробництва, розрив логістичних ланцюгів, зниження валютних надходжень – усе це створило колосальний тиск на фінансову систему. У цих умовах НБУ вдалося запобігти паніці на фінансових ринках та забезпечити базову функціональність банківської системи.

Ключовим рішенням стало встановлення облікової ставки на рівні 25 % у 2022 р., що було необхідним кроком для приборкання інфляційного тиску. Інфляція в Україні у 2022 р. сягнула понад 26 %, однак контрольована монетарна політика дозволила уникнути гіперінфляції [4]. Валютний ринок також зазнав суттєвих змін: НБУ запровадив фіксований курс гривні, який було змінено у липні 2022 р. для забезпечення більшої гнучкості та збереження резервів.

Система валютного регулювання пройшла значну трансформацію: було запроваджено валютні обмеження, спрямовані на стабілізацію курсу та захист міжнародних резервів. Обмеження виведення капіталу, регулювання операцій за кордоном та пріоритезація критичного імпорту стали тимчасовими заходами для стримання економічного дисбалансу.

Банківський сектор продемонстрував несподівану стійкість. Завдяки заходам попередніх років, зокрема докапіталізації банків, очищенню сектору від неплатоспроможних установ, рівень фінансової стійкості банків залишався прийнятним. Депозитна база збереглася на рівні понад 90 % довоєнних показників, що є свідченням довіри громадян до банківської системи.

Одним із важливих елементів адаптації грошово-кредитної політики стала реформа монетарного інструментарію. НБУ активізував операції з надання ліквідності банкам, використовуючи довгострокові рефінансування, що дозволило зменшити ризик ліквідної кризи. Операції на відкритому ринку залишалися обмеженими через складність прогнозування економічної ситуації.

У контексті фінансування бюджетного дефіциту НБУ певний час використовував пряме фінансування уряду через купівлю військових облігацій. Проте, розуміючи загрозу монетизації боргу, НБУ поступово згортав ці операції, намагаючись повернутися до стандартної монетарної політики.

Важливим напрямом є аналіз впливу грошово-кредитної політики на економічне зростання. З одного боку, жорстка монетарна політика знижує інфляційний тиск і підтримує макрофінансову стабільність. З іншого боку, високі ставки обмежують доступність кредитних ресурсів, що стримує інвестиційну активність. У воєнних умовах баланс між стабільністю і стимулюванням економіки стає надзвичайно делікатним завданням.

Адаптація грошово-кредитної політики України до умов війни характеризується кількома стратегічними підходами [2–4]: жорстка монетарна дисципліна для стримування інфляції, забезпечення стабільності валютного курсу для захисту резервів, підтримка банківської системи через рефінансування, гнучке регулювання валютного ринку з урахуванням обставин.

Надалі основними ризиками залишаються висока інфляційна вразливість, можливе загострення платіжного балансу через скорочення експорту та інвестицій, а також ризик погіршення якості банківських активів. Для забезпечення ефективної грошово-кредитної політики в післявоєнний період необхідно буде поступово переходити до режиму інфляційного таргетування, відновлювати гнучкість валютного курсу та підтримувати прозорість банківського сектору.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/>
2. Петруха Н., Клименко К., Петруха С. Українська незламність – стійкість державних фінансів в умовах війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. № 3. С. 56–72. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-56-72>
3. Петруха С. В., Палійчук Т. В., Петруха Н. М. Місцеві фінанси в умовах коронакризи: нова бюджетна архітектура та фінансова спроможність регуляції секторальних і соціально-економічних процесів. *Фінанси України*. 2020. № 12. С. 83–105. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.12.083> URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_20_12_083_uk.pdf
4. Petrukha S. V., Petrukha N. M., Krupelnyska O. L. Sustainable Development Goals and Triggers for the Government Finance Modernization. *Російсько-українська війна*

(2014–2022): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та юридичні аспекти. м. Рига, Латвія : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2022. С. 252–263. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-3>

5. Petrukha S., Petrukha N., Miakota R. Debt Policy of Ukraine in the Conditions of Modernization of Public Finances. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10 No. 3. P. 276–288. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-276-288>